

1/ Objevení Bretaně

*Žiju jako ve snu, něco tak krásného jako Bretaň si
nikdo nemůže vymyslet, kdo tu zemi druidů a dubů,
skřítků a menhirů vlastníma očima nespatrił.*

Julius Zeyer, Pont-Aven 1889

JMÉNO BRETANĚ mi odjakživa dávalo představu skal, do nichž bije divoké moře. Vyvolávalo mi v mysli postavy a tváře drsných námořníků a rybářů. Snažil jsem se představit si tajuplné vnitrozemí s mystickými památkami.

Poprvé jsem četl o Bretani snad ve fejetonu českého novináře K. Z. Klímy. Býval vždy věčný a střídmy, ale pobyt na bretaňském pobřeží, kde se „naštěstí nepodařilo Bohu dokonale oddělit vodstvo od souše“, jej nadchl. „Nikde při západu slunce nemáte tak slavnostně smutný, majestátní dojem, že s dnem zapadá kus života,“ čtu ze zažloutlého výstřižku. „Konec světa, práh neznáma, iluze posledních věcí.“

Na konci 20. let se vypravili do Bretaně bratři básník Petr a skladatel Jaroslav Křičkové a stali se jejími velkými milenci; přilákali za sebou i skladatele Silvestra Hipmana a malíře Jana Zrzavého, který se vyznal, že už v mládí snil na sázavské skále o té zemi, složené z moře, skal, větru a slunce: „Když jsem poprvé vkročil do Bre-

taně, bylo to, jako by se mi krásný sen náhle uskutečnil... jako bych po dlouhé a trapné pouti zakotvil konečně u cíle svých tužeb, našel jsem konečně to, po čem jsem celý život toužil a co jsem miloval.“

Krátce po něm se dostala do Bretaně malířka Věra Jičínská. Už tehdy se jí zdály některé přístavy přeplněné Angličany, kteří se spokojili svíčkami v nedostavěných vilách. „Kroje bretaňské jsou trochu smutné (jen černá s bílým a sem tam barevná zástěra), ale tak hezkých typů a milých lidí, že bych se byla s velkou chutí usadila někam do pravé primitivní Bretaně, kde lidé místo talířů mají ve stole vyřezané vyhlubeniny...“ Od roku 1926 byla v Bretani několikrát, toužila po ní v Paříži a často se tam rozjela třeba jen na několik dní jako do útočiště ve chvílích životní krize.

V roce 1927 přijel do Bretaně Bohuslav Martinů se svou ženou Charlottou a primářiem České filharmonie S. Novákem; zájezd byl asi výsledkem hovorů v kavárně Dôme na Montparnassu se Zrzavým a Jičínskou. Cílem bývalo sídlo bratří Křičků, přístav Camaret.

Petr Křička při návratech do svého horáckého kraje javorů a šípků zůstával půlí duše v zemi zlatokvěté kručinky a slané trávy, kde „stožáry kotvících lodí se lehounce kymácejí, jako ti osmahlí chlapci, když z krčmy k přístavu jdou“, v zemi plání a skalnatých srázů, kde je život tak tvrdý:

*Vítej, domove můj! – I tam však srdce mne volá,
kde s kamením, větrem a mořem se bije statečný rod.
I tam jsem doma, jsem doma, kde skála sirá a holá
jak země poslední výkřik se zvedá z pustiny vod...*

Zamilován do snu už jako student jsem psával na různé instituce prosby o stipendium, ale žádná z nich neuznala, že nutně potřebuji poznat Bretaň. Musel jsem čekat skoro deset let, než jsem se tam mohl vypravit sám. Zatím jsem několikrát přečetl knihu Julese Janina *Bretagne*, věnovanou Chateaubriandovi ještě za jeho života, a jako zaklínání jsem si opakoval zvonkovou hru jmen bretaňských vesnic: Tréstraou, Tréstrignel, Trégastel...

Roku 1933 jsem se octl poprvé v Paříži, uctívané prostřednictvím tolika básníků, ale do jejich světelných nocí mě volal hlas pobřeží, které jsem dosud neznal a na něž jsem už s láskou vzpomínal.

Jedno ráno mě našlo na skalách v Dinardu, proti pirátským výspám malouinským. Bylo mi, jako bych objevil druhou vlast své duše. Našel jsem tam skutečnost těžkého života, nadlehčovaného touhou po kráse a po velikosti citu. Moře proti skalám, to je symbol věčného lidského neklidu a boje se záhadami, jež nás vězní. Moudrost zestárlých kamenů svědčí o marnosti všeho chtění, ale lidé jsou si tam blíž, schopni soucitu bez mnoha slov a stále pohotoví k boji. Výsledkem mého prvního pobytu v Bretani byly fejetony v *Lidových novinách*, ilustrované Eduardem Milénem, a knížka *Tváří k západu*, odměněná v soutěži Syndikátu iniciativy pro zahraniční autory; v porotě byli spisovatelé Maurois, Morand, Cassou a jiní. Byl jsem za to pozván na Korsiku, užasl jsem nad její divokou krásou, ale zůstal jsem věrný zemi, která mi byla blízká. Překládal jsem bretaňské básně a písně, psal rozhlasová pásma, posílal tam nové poutníky.

I za mne odpovídal Jan Zrzavý, když se hájil proti nesmyslnému nařčení z obliby ciziny: „Nepatří snad země všem ušlechtilým lidem světa? Nemáme moře. Je to vina, že je hledám? A že je nalézám tam, kde je českému duchu nejbližší, ne chmurné a kalné moře severské nebo příliš smavé a sladké moře jihu, ale čisté a zelené, stále v nitru životem dmoucí se moře dumavé, jakoby slovanské Bretaně... Jeho obyvatelstvo svým typem, řečí a duchem velmi odlišné a nám bližší než ostatní Francouzi. Všichni Češi velice milují Bretaň a cítí se v ní doma – je to snad keltská krev původních obyvatelů Čech, proudící v našich žilách?“

Přišla válka, mohl jsem na tu zem jen vzpomínat; dálkou času ještě zkrásněla. Slýchal jsem v duchu, jak padá déšť na chalupy, vídal jsem varovná mžikání majáků, námořníky v kavárnách, dívky na poutích. Uchvacovala mě temná nostalgie smutných dnů, jako mnoho ostatních přede mnou.

*Vrátím se tam jednou jako do domova.
Bez vzpomínek. Bez nadějí. A odmítnu doprovod.
Protože na překrásný vrak musím myslet stále znova,
který viděl jsem tam strmět na přízračné skále
vprostřed černých, uklidněných, smrtonosných vod.*

Po dvaceti letech od první návštěvy jsem přece skutečně zamýšlený návrat, a ne už s tak tragickými představami. Mnoho se za tu dobu změnilo v Bretani i ve mně. Avšak zůstala vlastní romantických srdcí a hledačů krásy. Její dějiny se často podobaly dějinám našim. Lidé na bretaňském venkově mají mnoho společného se za-

myšleností lidí z jižních Čech, se srdečností lidí ze Slováků.

Bretaň je zem, v níž se – jako snad nikde jinde – stýká přítomnost s minulostí a kde se myslí na budoucnost. Flaubert si při svém putování „krajem a pobřežím“ v roce 1836 zapsal rozhořčeně: „Přítomnost si tu dává čistit boty minulostí a ani za to nepoděkuje.“ To ještě byla Bretaň zapomenutým, jen namáhavě objevovaným krajem. Dnes je si vědoma své ceny a chce žít.

Tam, kam zamíří proudy turistů, přírodní nebo stavitelské krásy se často stanou expozicemi, z nichž vyprchal vnitřní život. Jsem si jist, že Bretaň nepodlehne nikdy. Protože dnešek bezpečně ověřuje bystrý Micheletův¹ výrok:

„Bretaň, to je stav duší.“

¹ Jules Michelet (1798–1874) francouzský historik, odpůrce císařství, autor *Dějin Francie*.